

RAT ILI MIR? – oružane organizacije u Sjevernoj Irskoj i njihova kategorizacija

Mirko Bilandžić

UDK: 355.3(416)
355.01(416)

Pregledni članak
Primljeno:6.4.2004
Prihvaćeno:2.9.2004

Sažetak

Sjevernoirski sukob, koji u svojoj suvremenoj fazi traje od 1969., nemoguće je jednoznačno odrediti. S jedne strane, to je unutarnji sukob s elementima i etničkog i religijskog i građanskog sukoba, dok je, s druge strane, to i sukob koji ima značajnu međunarodnu dimenziju. Bez obzira na različita određenja sjevernoirskoga sukoba, jedno je nesporno: to je zasigurno jedan od najdugotrajnijih i najkrvavijih sukoba u suvremenoj Europi. U središtu suvremenog sjevernoirskoga sukoba nalazi se terorizam. Rad donosi prikaz oružanih organizacija u Sjevernoj Irskoj. Analiza pokazuje da oružane organizacije u Sjevernoj Irskoj spadaju u red terorističkih te da su neke aktivne gotovo cijelo stoljeće.

Ključne riječi: Ujedinjeno Kraljevstvo, Sjeverna Irska, sukob, terorizam, teroristička organizacija, protestanti, katolici

UVOD

Sjevernoirski sukob zasigurno jedan od najdugotrajnijih i najkrvavijih sukoba u suvremenoj Europi, u kojem je život izgubilo 3.600 osoba, dok ih je 47.000 ranjeno.¹ Korijeni složenog irskoga problema sežu daleko u povijest. Početak se veže uz gubitak vlastite države i slobode irskoga naroda. Englesko osvajanje neovisne Irske 1171. temeljno je ishodište svih kasnijih događaja.

Dr. sc. Mirko Bilandžić doktorirao je na Fakultetu političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu.
¹ Prema službenim podacima sjevernoirske policije, (Police Service of Northern Ireland, ranije Kraljevsko ulstersko redarstvo/*Royal Ulster Constabulary* – UC) od 1969. do rujna 2002. u Sjevernoj Irskoj su poginule 3.353 osobe, dok ih je 46.753 ranjeno. U svojoj odličnoj studiji nastaloj kao rezultat dvadesetogodišnjeg istraživanja problematike poginulih i ranjenih u sjevernoirskom sukobu, Malcolm Sutton navodi da je u sjevernoirskom sukobu poginulo 3.523 ljudi. S druge strane, pojedini autori kojima je ova problematika u središtu istraživanja iznose podatke prema kojima je u sukobu poginula 3.601 osoba. Vidi: Conflict Archive on the Internet (CAIN), CAIN Web Service, "Background Information on Northern Ireland Society-Security, Police Statistics on deaths as a results of the security situation, 1969 to 2001-02", <http://cain.ulst.ac.uk/security>; Sutton, M. "Bear in minds these dead... An Index of Deaths from the Conflict in Ireland 1969-1993", Beyond the Pale Publications, Belfast, updated October 2002; Fay, T. M.; Morrissey, M.; Smyth, M. Mapping *Troubles-Related Deaths in Northern*

Povijesno promatrano, irski problem ima tri osnovne faze. Središnji element prve faze koja je trajala od 1171. do 1921., bili su englesko-irski odnosi i nastojanja Irske da osigura neovisnost od Engleske (Velike Britanije). Druga faza započela je 1921., podjelom irskoga otoka na dvije države: Slobodnu Irsku Državu (*Irish Free State*) koja je 1949. postala Republika Irska (*Republic of Ireland*) i Sjevernu Irsku (*Northern Ireland*). Do kraja završetka te faze 1969. naglasak je bio na odnosu između dviju novostvorenih država. Treća, suvremena, faza u središtu promatranja ima odnos između dvaju entiteta u Sjevernoj Irskoj: protestantske odnosno unionističke/lojalističke većine i katoličke (republikanske, nacionalističke) manjine. Međusobni odnos katolika i protestanata u Sjevernoj Irskoj ne može se promatrati izvan njihovog odnosa spram Londona i Republike Irske.

Složenost suvremenog sjevernoirskoga problema očituje se u nekoliko elementa. Prije svega, to je pitanje konačnog političkog okvira Sjeverne Irske. Protestantska većina želi očuvati postojeći ustavno-pravni status Sjeverne Irske koja je sastavni dio Ujedinjenog Kraljevstva (unionisti) kojem protestanti izražavaju svoju privrženost (lojalisti). S druge strane, katolička manjina se zalaže za stvaranje irske nacionalne države (nacionalisti) odnosno "Irske Republike" (republikanci) na području cijelog irskoga otoka. Također, dio sjevernoirske populacije zastupa teze o potrebi stvaranja neovisne sjevernoirske države. Osim na političkom planu, složenost problema očituje se i na nizu drugih područja: dugogodišnja diskriminacija katolika u pogledu socijalnih i ekonomskih pitanja, posebno pitanja stanovanja i upošljavanja, različitosti po pitanju identiteta, religijske različitosti, različiti pogledi u vezi sa sigurnosnim pitanjima, kulturne razlike itd. Rješavanje svakog od ovih pitanja bitno određuje rješenje ukupnoga irskog problema.

Povijesno promatrano, u različitim razdobljima i u različitim situacijama za rješavanje irskoga problema korištena su različita sredstva: politička i nasilna. Nemogućnost da se problem riješi političkim sredstvima uvjetovala je posezanje za nasilnim sredstvima. U suvremenim uvjetima političko nasilje je eskaliralo k svojem radikalnom obliku – terorizmu.²

Sa sjevernoirskim sukobom danas je povezano 15-ak terorističkih organizacija.³ Njih je moguće podijeliti u dvije kategorije: lojalističke i republikanske. Prve nastoje posredstvom terorizma zadržati postojeću poziciju Sjeverne Irske unutar Ujedinjenog Kraljevstva ili stvoriti neovisnu Sjevernu Irsku, dok se republikanci zalažu za stvaranje jedinstvene irske države na području cijelog irskoga otoka. Rad donosi prikaz nekoliko najznačajnijih terorističkih organizacija iz jedne i druge grupacije. Usporedna analiza četiri temeljna elementa: nastanak, ciljevi, organizacija, odnos prema najnovijem mirovnom sporazumu (Sporazum na veliki petak – *Good Friday Agreement*) iz 1998.,

Ireland, INCORE, Derry/Londonderry, 1998; Fay, T.M.; Morrissey, M.; Smyth, M. *Northern Ireland's Troubles: The Human Costs*, Pluto Press, London 1999.

² Analiza pokazuje da se u uzročno-posljedičnoj vezi terorizam u suvremenom sjevernoirskom sukobu očituje u tri dimenzije: republikanski, lojalistički i državni terorizam koji provodi Vlada Ujedinjenog Kraljevstva radi onemogućavanja djelovanja lojalističkih i republikanskih terorističkih organizacija. No, predmet interesa ovog rada su lojalističke i republikanske oružane (terorističke) organizacije.

³ U najnovijem Zakonu o terorizmu Ujedinjenog Kraljevstva (*Terrorism Act*) iz 2000. navedeno je 14 terorističkih organizacija koje djeluju u Sjevernoj Irskoj.

daje okvir za prosudbu o izgledima za uspjeh mirovnog procesa. No, za razumijevanje tog pitanja, potrebno se nešto detaljnije pozabaviti pitanjem izvora irskoga terorizma.

UZROCI I IZVORI IRSKOGA TERORIZMA

Uzroke irskoga terorizma treba potražiti u višestoljetnoj britanskoj političkoj i ekonomskoj dominaciji nad Irskom. Engleska i, kasnije, britanska politika odigrale su bitnu ulogu u stvaranju i oblikovanju irskoga problema u današnjem obliku.

Višestoljetna keltska Irska svoju je neovisnost izgubila nakon engleske invazije na Irsku 1171. od kada i traju neprestane pobune autohtonih Iraca protiv engleske kolonijalne, političke i vojne uprave. Prvih nekoliko stoljeća engleski politički i kulturni utjecaj na Irsku, koja je ostala zasebna država koja je s Engleskom dijelila zajedničkog vladara, bio je ograničen. Razvoj reformacije u Engleskoj, uz istovremeni snažni ostanak Irske uz katoličanstvo, predstavljao je povijesnu prekretnicu u pogledu engleskoga odnosa spram Irske. Takvo je stanje bilo uzrokom engleske bojazni da bi njihovi kontinentalni neprijatelji (Španjolska i kasnije Francuska) mogli iskoristiti Irsku kao stražnji ulaz za napad na Englesku. Stoga su Englezi, radi osiguranja svoje zapadne granice, nastojali Irsku pretvoriti u svoju koloniju. Jedna od metoda kojom su to nastojali postići bila je tzv. politika "plantationa" koja je podrazumijevala čišćenje domicilnog stanovništva sa sjevernoistočnoga dijela Irske, konfiskaciju imovine i naseljavanje tih područja pouzdanim doseljenicima iz Engleske i Škotske. Kao rezultat te politike protestantski doseljenici postali su moćna manjina u cijeloj Irskoj, ali većina u sjevernim dijelovima starog kraljevstva Ulster. U narednim stoljećima protestanti su postali sinonim za vlasnike bogatstva, moći i zemlje što su podupirali Englezi. Hegemonija protestantske zajednice održavala se uz pomoć nasilja. Katolici su bili potpuno obespravljeni i smatrani su neprijateljima države. Krajem 18. stoljeća obespravljenost je ojačala katoličke težnje za svrgavanjem engleske moći i stvaranjem Irske republike. Ustanak republikanaca 1798. uvjerio je Engleze kako je stvaranje unije Britanije i Irske jedini trajni način eliminacije prijetnji britanskoj sigurnosti. Izglasavanjem Zakona o ujedinjenju (*Act of Union*) u engleskom parlamentu 1800., unija je i stvorena. Većina irskoga naroda nikada nije prihvatila ujedinjenje jer ga je smatrala vjerskom represijom, gospodarskom eksploatacijom, kulturnom nadmoći i stranom vladajućom silom. Uz to, tijekom 19. stoljeća pojačao se razdor između katoličkog i protestantskog identiteta u Irskoj. U drugoj polovini stoljeća među katolicima se razvio snažan pokret za irsku samoupravu (*Home Rule*), što su protestanti smatrali prijetnjom svojim interesima te su nastojali zadržati svoje veze s Unijom. Ujedno su ti suprotni stavovi bili preduvjet za razvoj ekstremizma i stvaranje ekstremističkih i terorističkih organizacija na obje strane. U siječnju 1913. formirani su Ulsterski dobrovoljci (*Ulster Volunteer Force* – UVF) kojima je cilj bio oružanim putem onemogućiti uspostavu samouprave. Kao direktan odgovor na nasilje UVF-a, deset mjeseci kasnije, stvoreni su Irski dobrovoljci (*Irish Volunteer*). Njihov je cilj postići političke promjene nasilnim sredstvima. U travnju 1916. pokrenuli su Uskrсни ustanak (*Easter Rising*) i proglasili Irsku Republiku. Ostvarenje Irske Republike na području

cjelokupnog irskoga otoka ostao je primarni cilj republikanskih paravojnika do danas. Brutalni britanski odgovor na ustanak dodatno je ojačao republikanski pokret, što Britanci, uvažavajući međunarodne okolnosti, nisu mogli više zanemarivati. Zakon o upravljanju Irskom (*Government Ireland Act*) iz 1920. odredio je podjelu irskoga otoka na dva dijela. Pregovori o podjeli završeni su 6. prosinca 1921. čime su i stvarno bila stvorena dva entiteta: Sjeverna Irska (*Northern Ireland*) u čiji sastav je ušlo šest od ukupno devet okruga koji su činili povijesni Ulster i koja je ostala u sastavu Ujedinjenog Kraljevstva i neovisna Slobodna Irska Država (*Irish Free State*). Godine 1949. Slobodna Irska Država postala je Republikom Irskom, čime je i prekinula sve veze s Britanijom. Istovremeno, Sjeverna Irska je ostala sastavni dio Ujedinjenog Kraljevstva. No, problem je u činjenici da je u Sjevernoj Irskoj ostala živjeti značajna katolička manjina, oko 1/3 ukupnog stanovništva. U narednih pedeset godina Sjevernom Irskom su apsolutno dominirali unionisti/protestanti. Katolici su bili bitno obespravljeni bez gotovo ikakvih prava: političkih, prava na zapošljavanje, prava na stan itd. Dugogodišnja diskriminacija i podjarmljivanje katoličkog stanovništva od strane sjevernoirskih vlasti osnovni je povod početka suvremenog sjevernoirskoga sukoba ("*Nevolja*"/*Troubles*) u ljeto 1969. godine. Pored sjevernoirskih vlasti, odgovornost za takav odnos spram katolika snosi i vlada u Londonu. Smatrajući irski problem nakon podjele otoka riješenim, vlada u Londonu nije posvećivala dostatnu pažnju pitanjima Sjeverne Irske. Upravo je to omogućilo sjevernoirskim vlastima provođenje diskriminacijske politike spram katolika koja je izazvala njihov odgovor krajem 1960-ih godina. Katolički zahtjevi poboljšanja vlastitog položaja bili su legitimni i utemeljeni. To su bili zahtjevi političkog karaktera i nisu bili usmjereni na uspostavu jedinstvene Irske, već reformu sjevernoirskih institucija i načina upravljanja njome. No, građanski marševi na kojima su zahtjevi izražavani, pretvorili su se u nasilje koje je ubrzo eskaliralo i na katoličkoj i na protestantskoj strani. Kao odgovor na nasilje, britanska je vlada u kolovozu 1969. u Sjevernu Irsku u "privremenu" misiju uputila vojsku. Vojska je imala zadatak zaustaviti nasilje i razdvojiti zaraćene katolike i protestante. Ali ni godinu dana nakon dolaska u Sjevernu Irsku britanska je vojska izmijenila karakter sjevernoirskoga sukoba. Njezin je zadatak postao poraziti Irsku republikansku armiju (*Irish Republican Army* – IRA). To je razlog zašto se britanska vojska umjesto prvotno predviđenih nekoliko mjeseci u "privremenoj" misiji nalazi idanas. Tri godine kasnije, točnije u ožujku 1972., britanska je vlada ukinula sjevernoirske institucije vlasti i uvela izravnu upravu (*Direct Rule*), čime je vlada u Londonu preuzela direktnu odgovornost za ukupne događaje u Sjevernoj Irskoj. Takva situacija, unatoč odredbama Sporazuma potpisanog na Veliki petak 1998. (*Good Friday Agreement*), koji predviđa vraćanje sjevernoirske samouprave pod kontrolom vlada u Londonu i Dublinu, u stvarnosti je ostala nepromijenjena do današnjeg dana.⁴

⁴ Od većeg broja naslova koji govore o genezi irskih problema i njihovim suvremenim obilježjima ovdje izdvajamo tek nekoliko: White, J. *Interpreting Northern Ireland*, Clarendon Press, Oxford, 1991; Hughes, M. *Ireland Divided: The Roots of Modern Irish Problem*, University of Wales Press, Cardiff, 1994; Amagh, J. *Ireland and the Irish*, Penguin, London, 1995; Kennedy-Pipe, C. *The Origins of the Present Troubles in Northern Ireland*, Longman, London, 1997; Jackson, A. *Ireland 1798-1998: Politics and War*, Blackwell Publishers, Oxford/Malden, 2000.

TERORISTIČKE ORGANIZACIJE U SJEVERNOJ IRSKOJ

Analiza pokazuje da oružane organizacije katolika i protestanata spadaju u kategoriju terorističkih organizacija. Iako su, unatoč postojanju širokog istraživačkog interesa, različiti pogledi na terorizam⁵ i njegova složenost onemogućili postavljanje opće teorije terorizma i njegovo generičko definiranje,⁶ nesporno je da oružane organizacije katolika i protestanata zadovoljavaju sve temeljne elemente za svrstavanje u red terorističkih.

Iako općeprihvaćena generička definicija terorizma ne postoji, zajedničko svim definicijama⁷ jest da je u osnovi terorizma primjena terora odnosno nasilje. Primjena

⁵ Od većeg broja djela koja obrađuju problematiku terorizma ovdje izdvajamo tek nekoliko: Wilkinson, P. *Terorizam protiv demokracije: Odgovor liberalne države*, Golden marketing, Zagreb, 2002; Reich, W. (ed.) *Origins of terrorism: Psychologies, Ideologies, Theologies, States of Mind*, Woodrow Wilson International Centre for Scholars and Cambridge University Press, Cambridge/New York, 1990; Elliot, J.D.; Gibson, L.K. (ed.) *Contemporary Terrorism: Selected Readings*, IACP, Gaithersburg, 1978; Schmid, A. *Political Terrorism: A Research Guide*, TransAction Books, New Brunswick, 1984; Mullins, C.W. *A Sourcebook on Domestic and International Terrorism: An Analysis of Issues, Organizations, Tactics and Responses*, Charles Thomas Publisher, Springfield, 1997; Laqueur, W. *The Age of Terrorism*, Little Brown, Boston, 1987; Bolz, F.; Dudonis, J.K.; Schulz, P.D. *The Counter-Terrorism Handbook: Tactics, Procedures and Techniques*, Elsevier, New York-Oxford, 1991; Jenkins, M.B. *International Terrorism: A New Mode of Conflict*, The Rand Corporation, Santa Monica, 1975; Jenkins, M.B. *The Terrorist Mindset and Terrorist Decisionmaking*, RAND, Santa Monica, 1979; Javorović, B. *Terorizam, Policija i sigurnost*, br. 1-2, Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Zagreb, 1997; Long, E.D. *The Anatomy of Terrorism*, The Free Press, New York, 1990; *Terrorism Act 2000*, HMSO, London, 2000; Janke, P.; Richard, S. *Guerrilla and Terrorist Organizations: A World Directory and Bibliography*, Macmillan, New York, 1983; Tomaševski, K. *Izazov terorizma: problemi suzbijanja terorizma u međunarodnoj zajednici*, NIRO Mladost, Beograd, 1983; Adams, J. *The Financing of Terror: How the Groups That Are Terrorizing the World Get the Money to Do It*, Simon and Schuster, New York, 1986; Whittaker, J.D. (ed.) *The Terrorism Reader*, Routledge, London and New York, 2001.

⁶ U svojoj knjizi *Political Terrorism*, Alex Schmid navodi više od stotinu (109) definicija terorizma. Vidi u: Schmid, A. *Political Terrorism: A Research Guide*, TransAction Books, New Brunswick, 1984.

⁷ Od većeg broja definicija terorizma ovdje izdvajamo tek nekoliko. Jedna od definicija koja se učestalije pojavljuje u američkoj literaturi određuje terorizam kao prijetnju uporabom ili uporabom nasilja, od strane pojedinaca ili grupa, bez obzira djeluju li u korist ili protiv aktualne vlasti, pri čemu je namjera takvih akcija ciljano šokirati, preneraziti i zastrašiti mnogo šire mase od trenutnih žrtava. Terorizam uključuje grupacije koje nastoje srušiti postojeću vlast, ispraviti nepravde spram grupacije ili nacije kojoj teroristi pripadaju ili potkopati međunarodni politički poredak kao cilj sam po sebi. U svijetu priznati stručnjak za terorizam i član ugledne američke *RAND Corporation*, Brian Jenkins određuje terorizam na više načina. Prema njemu, terorizam je strategija posredstvom koje se uporabom nasilja proizvode utjecaji na grupacije osoba kako bi se postigli politički ciljevi. Jenkinsovo najkvalitetnije određenje ističe da se prijetnja nasiljem, pojedinačni akti nasilja, ili kampanja nasilja kojoj je namjera, primarno, usaditi strah – terorizirati – naziva terorizmom. Terorizam je nasilje koje treba proizvesti učinke, nasilje koje ne utječe samo spram, a ponekad ne uopće spram aktualnih žrtava. Zapravo, žrtve ne moraju imati nikakve veze s ciljevima terorista. Terorizam je nasilje usmjereno spram šire populacije. Strah ima namjeravani učinak, on nije sporedni proizvod terorizma. Profesor Božidar Javorović terorizam određuje kao smišljenu, planiranu, pažljivo pripremanu, tajno organiziranu

terora odnosno nasilja i u osnovi je djelovanja oružanih organizacija katolika i protestanata u Sjevernoj Irskoj. Nasilje koje primjenjuju oružane organizacije katolika i protestanata nije krajnji cilj, već sredstvo za ostvarenje cilja. Nasilje predstavlja prijetnju budući da njihovi teroristički akti imaju psihološki učinak odnosno kao posljedicu izazivaju emocionalni odgovor šire populacije. Proizvodnja straha je sredstvo kojim se utječe na političke promjene. Strah usmjeren spram šire populacije, a ne nasilje usmjereno protiv vlasti, jest čimbenik koji utječe na političke promjene. Nasilje nije usmjereno spram trenutnih žrtava, već protiv širih masa koje nisu trenutne žrtve i ustvari predstavlja prijetnju izvođenjem budućih terorističkih akata što ima znatan psihološki učinak u relaciji s ciljevima oružanih organizacija katolika i protestanata u Sjevernoj Irskoj i njihovim težnjama usmjerenim na postizanje političkih promjena kao konačnom cilju kojem teže. Pored navedenog, i primjena rezultata analize ciljeva i karaktera terorizma na sjevernoirsku situaciju jasno pokazuje da oružane organizacije katolika i protestanata spadaju u red terorističkih. Njihov temeljni cilj je političkog karaktera, a ostvarenje političkih ciljeva je najbitniji element terorizma, što znači da su oružane organizacije katolika i protestanata u Sjevernoj Irskoj i zajednice kojima pripadaju nezadovoljne postojećim stanjem, odnosno osjećaju se obespravljenim, nezadovoljnim i pod pritiskom različitih nepravdi. Strategijski i operativni cilj terorizma je stvaranje terora. Širenjem straha među širokim masama nastoji se zastrašiti postojeća vlast kako bi napravila političke promjene u skladu s težnjama terorističkih organizacija, što terorizmu daje i psihološku dimenziju čiji je temeljni element, uz strah, i publicitet. Kako bi usadili strah širokim masama, teroristi svojem postojanju i svojim aktivnostima daju puni publicitet. Terorističke operacije su nevojnog karaktera, planiraju se i provode u tajnosti. Po svojoj prirodi one su nasilne i gotovo uvijek uključuju i kriminalne akte (ubojstva, atentate, sabotaže, otmice, uzimanje talaca itd.). Svi ovi elementi empirijski su primjenjivi i kada su u pitanju oružane organizacije u Sjevernoj Irskoj.⁸ Analiza unutarnje strukture oružanih

i provođenu nasilnu djelatnost (uglavnom ilegalnih, ali javnosti poznatih) organizacija ili skupina, usmjerenu na nedemokratsko, nasilno ostvarenje javno proklamiranih političkih ili drugih ciljeva, a vođenu pod motom "cilj opravdava sredstvo". Britanski politički lideri terorizam shvaćaju kao smišljenu uporabu nasilja ili prijetnju uporabom nasilja kako bi se postigli politički ciljevi. Prema njima, terorizam podrazumijeva uporabu ili prijetnju uporabom akcija kojima je namjera utjecati na vladu, zaplašiti javnost ili dio javnosti kako bi se ostvarili politički, religijski ili ideološki ciljevi. Vidi: Adams, J. *The Financing of Terror: How the Groups That Are Terrorizing the World Get the Money to Do It*, Simon and Schuster, New York, 1986, str. 6; Mullins, C.W. *A Sourcebook on Domestic and International Terrorism: An Analysis of Issues, Organizations, Tactics and Responses*, Charles Thomas Publisher, Springfield, 1997, str. 13; Jenkins, M.B. *International Terrorism: A New Mode of Conflict*, The Rand Corporation, Santa Monica, 1975, str.1; Javorović, B. *Terorizam, Policija i sigurnost*, br. 1-2, Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Zagreb, 1997, str. 15; Thatcher, M. *The Downing Street Years*, HarperCollinsPublisher, New York, 1993, str. 383; *Terrorism Act 2000*, HMSO, London, 2000, čl.1.

⁸ Radi usporedbe ispravne primjenjivosti na sjevernoirsku situaciju, o prijedlogu kriterija za jednoznačno definiranje terorizma te o sadržajima ciljeva i karakteristikama terorizma vidi u: Mullins, C.W. *A Sourcebook on Domestic and International Terrorism: An Analysis of Issues, Organizations, Tactics and Responses*, Charles Thomas Publisher, Springfield, 1997, str. 15; Long, E.D. *The Anatomy of Terrorism*, The Free Press, New York, 1990, str. 1-28.

organizacija katolika i protestanata u Sjevernoj Irskoj također ukazuje da se radi o terorističkim organizacijama. Njihova unutarnja struktura identična je unutarnjoj strukturi terorističkih organizacija. Imaju vojno i političko krilo te su strogo hijerarhijski ustrojene. Strukturirane su na funkcionalnim i teritorijalnim načelima. To znači da imaju tijela zadužena za vojna pitanja, tijela za politička pitanja, informiranje, planiranje i pripremu operacija, obavještajna i sigurnosna djelovanja, tijela za logistiku, tijela zadužena za izobrazbu, financiranje te tijela za tehnička pitanja. Teritorijalne postrojbe su ustrojene od razine ćelije (do 10-ak osoba) do brigade (do 10-ak ćelija). Operacije, gotovo, uvijek izvode manje operativne postrojbe (ćelije), a svaka od njih ima svoj stil izvođenja operacija, vlastiti *modus operandi*.

1. Irska republikanska armija

Tijekom irske povijesti, niz naoružanih grupacija, posvećenih borbi protiv britanske vladavine i uspostavi neovisne Irske, nazivalo se Irskom republikanskom armijom.⁹ Irska republikanska armija, kakvu poznajemo danas, formirana je 24. travnja 1916. na dan proglašenja neovisne Irske Republike.¹⁰ Tijekom Uskršnjeg ustanka, Irski dobrovoljci (*Irish Volunteer Force*) proglasili su se "legitimnom" vojskom novoproglašene države, vojskom Irske Republike (*the Army of the Irish Republic*). Tri godine kasnije oni su iskazali lojalnost irskom parlamentu (nepriznatom od strane Britanaca) postavši tako Irskom republikanskom armijom (*Irish Republican Army* – IRA).

Iz istog razdoblja datira i povezanost Irske republikanske armije i političkog krila republikanskog pokreta: stranke Sinn Fein (*Ourselves Alone* – Mi sami). Sinn Fein nije učestvovao u Uskršnjem ustanku. No, iskoristivši emocionalnu atmosferu uvjetovanu britanskom brutalnošću u ugušenju Ustanka, Sinn Fein je zadobio potporu te je ostvario pobjedu na općim britanskim izborima 1918. godine. Od tog trenutka predstavlja značajan i nezaobilazan subjekt ukupnih irskih događaja. Podjela irskoga otoka na dva dijela 6. prosinca 1921. uvjetovala je početak raskola unutar republikanaca što će ostati njihova karakteristika sve do današnjih dana. Osnovni razlog za podjele su različiti pogledi unutar republikanskog pokreta na sredstva (politička ili vojna/nasilna) za ostvarenje konačnog cilja – stvaranja jedinstvene irske države. Prvi raskol dogodio se u trenutku stvaranja Slobodne Irske Države što je ujedno označilo i početak krvavog irskoga građanskog rata. IRA se podijelila na dvije frakcije: jednu koja je podupirala pregovore o miru i uspostavi dvaju entiteta (Slobodne Irske Države, kao neovisne države, i Sjeverne Irske koja je ostala u sastavu Ujedinjenog Kraljevstva) i drugu, koja je bila protiv. Prva grupa ubrzo je postala jezgro službene vojske Slobodne Irske Države (*Irish Free State Army*), dok je druga frakcija, tzv. neregularni (*the Irregulars*) započela s vojnim djelovanjem protiv nove,

⁹ Takav naziv korišten je već tijekom tzv. Fenijanskog ustanka 60-ih godina 19. stoljeća. Vidi u: *Irish Republican Army*, Microsoft, Encarta, Encyclopedia 2000 (1993-1999), Microsoft Corporation.

¹⁰ Bell, J.B., *The Secret Army: A History of the IRA 1916-1970.*, Anthony Blond, London, 1970, str. 15.

neovisne države koja je stajala na putu ostvarenja konačnog cilja IRA-e: stvaranja jedinstvene države na području cjelokupnog irskoga otoka.¹¹

Drugi značajni raskol unutar republikanaca dogodio se početkom suvremenog sjevernoirskoga sukoba 1969. kada su dramatični događaji i eskalacija nasilja u Sjevernoj Irskoj uvjetovali nastanak 'Privremene' irske republikanske armije (PIRA). PIRA nije uzrok sjevernoirskih "Nevolja", ona je njihova posljedica.

Početkom izbijanja sukoba, unutar republikanskog pokreta vodile su se diskusije kojim sredstvima (političkim ili nasilnim) nastaviti daljnji put ka ostvarenju cilja. Različiti pogledi doveli su do raskola unutar republikanskog pokreta i stvaranja dviju organizacija u prosincu 1969. godine: 'Službene' Irske republikanske armije (*Official Irish Republican* – OIRA) koja je preferirala politička sredstva borbe i 'Privremene' irske republikanske armije (*Provisional Irish Republican Army* – PIRA) koja se zalagala za pružanje zaštite katoličkom stanovništvu uporabom oružja.

U trenutku formiranja, PIRA nije bila sposobna poduzeti nikakve ozbiljnije akcije u skladu s proklamiranim ciljevima. Stoga je Vojno vijeće (*Army Council*) poduzelo aktivnosti radi konsolidiranja pokreta i njegovog jačanja, što je omogućilo PIRA-i, koja je u odnosu na oko 600 članova u razdoblju od 1970. do kraja tog desetljeća narasla na organizaciju od 3.000 članova,¹² angažiranje u borbi usmjerenoj k istjerivanju britanskih snaga iz Sjeverne Irske, kao prvoj fazi na putu uspostave jedinstvene Irske države. Nasilje, uništavanje, zastrašivanje, teroriziranje i ubijanje temeljna su sredstva za ostvarenje tih ciljeva, a to je, prema PIRA-inom shvaćanju, "legitimna" borba u kojoj britanska nazočnost u Sjevernoj Irskoj opravdava uporabu nasilja, opravdava ubijanje. PIRA-ina strategija "dugotrajnog rata", okvira za ostvarenje zacrtanih ciljeva, obuhvaća tri kategorije aktivnosti: obranu katoličkog pučanstva u Sjevernoj Irskoj; ofenzivne, odnosno napadačke operacije spram britanskih ciljeva te odmazdu kao odgovor na napade sjevernoirskih protestanata i Britanaca na katoličku populaciju i samu PIRA-u.

Do 1973., Vojno vijeće je nizom Općih vojnih uredbi (*General Army Orders*) propisalo sve elemente bitne za funkcioniranje organizacije te sankcije za prekršitelje pojedinih pravila ponašanja.¹³ Dokumentima, "Izvješće Stožera" (*Staff Report*)¹⁴ i "Zelena knjiga" (*Green Book: IRA Training Manual*)¹⁵, nastalim nekoliko godina poslije

¹¹ *Irish Republican Army, 1994-1999*, Encyclopedia Britannica, Microsoft Corporation.

¹² Vidi u: Taylor, P. Provos: *The IRA and Sinn Fein*, Bloomsbury, London, 1997, str. 25; Loughlin, J. *The Ulster Question since 1945*, Macmillan Press, London, 1998, str. 83; Long, E.D. *The Anatomy of Terrorism*, The Free Press, New York, 1990, str. 197.

¹³ Sadržaji 13 Općih vojnih uredbi (*General Army Orders*) kao dodatak prikazani su u: O'Brien, B. *The Long War: The IRA and Sinn Fein from Armed Struggle to Peace Talks*, The O'Brien Press, Dublin, 1995, str. 355-357.

¹⁴ Tekst "Izvješća Stožera" nalazi se u: Coogan, P.T. *The IRA*, HarperCollinsPublisher, London, 1995, str. 465-467. Također, o Izvješću vidi u: O'Brien, B. *The Long War: The IRA and Sinn Fein from Armed Struggle to Peace Talks*, The O'Brien Press, Dublin, 1995, str. 107-111.

¹⁵ Tekst "Zelene knjige" (*Green Book*) vidi u: Coogan, T.P. *The IRA*, HarperCollinsPublisher, London, 1995, str. 544-571. Pojedini dijelovi se kao dodatak nalaze u: O'Brien, B. *The Long War: The IRA and Sinn Fein from Armed Struggle to Peace Talks*, The O'Brien Press, Dublin, 1995, str. 350-355.

kao rezultat razmišljanja grupacije republikanaca okupljene oko Gerryija Adamsa, definirani su ciljevi PIRA-e, njezina strategija te su izvršene organizacijske promjene neophodne za funkcioniranje u novim uvjetima.

“Zelenom knjigom”, kao temeljnim dokumentom PIRA-e, potvrđen je “ustavni” cilj: stvaranje neovisne Demokratske Socijalističke Irske republike (*Democratic Socialist Irish Republic*) na temeljima proklamacije iz 1916. godine. Cilj je određen kao dugoročni, a njegovo ostvarenje podrazumijeva rušenje nepravednih državnih i društvenih sustava u Sjevernoj i Republici Irskoj. Prepreka ostvarenju jedinstvene Irske su britanske “okupatorske” snage u Sjevernoj Irskoj. Stoga je nanošenje poraza Britancima, prekidanje njihovih veza sa Sjevernom Irskom te njihovo povlačenje sa sjevernoirskog teritorija određeno kao kratkoročni cilj. Dokumentom je određeno i da je republikanska borba legitimna te da ona podrazumijeva, prije svega, ubijanje. Borba republikanaca ima dva aspekta: politički i vojni. Vojne akcije smatraju se nastavkom političkih akcija iz čega se zaključuje da je izvođenje vojnih operacija (terorističkih) ustvari politička kampanja.

“Zelena knjiga”, nadalje, određuje da je Armija zakonita vlada Irske Republike koja ima moralno pravo donositi zakone u ime Republike, dok se “...sve ostale vlade i parlamenti koji potražuju pravo na donošenje zakona ili nastupanje u ime irskog naroda smatraju nezakonitim parlamentima, marionetskim vladama stranih sila i dobrovoljnim sredstvima u rukama okupacijskih snaga”.

Cilj nove strategije PIRA-e je uspostava “nove Irske republikanske armije”, još tajnije i efikasnije organizacije orijentirane vođenju dugotrajne oružane borbe (*Long Term Armed Struggle*). Temelj nove organizacije predstavljao je tzv. sustav ćelija (*cell system*). To su manje operativne postrojbe (*Active Service Unit – ASUs*) od nekoliko članova (5 do 8),¹⁶ osposobljene za djelovanje na različitim područjima i specijalizirane za izvršavanje različitih zadataka prema taktičkim potrebama: snajperisti, obavještajni poslovi, likvidacije, postavljanje bombi i eksplozivnih naprava, pljačke, izviđanje itd. Svaka od ćelija ima jednog nadzornika (*Command Operations officer – OC*) i samo on zna identitet pripadnika ćelije. Na ovaj je način razvijen učinkovit sigurnosni sustav jer je bilo kakav britanski obavještajni prodor ograničenih vrijednosti budući pripadnici ćelija znaju samo ono što trebaju znati, dok samo nekolicina osoba zna za ciljeve i rokove izvođenja akcija. PIRA je uvela i praksu da osobe koje imaju pristup kvalitetnim obavještajnim podacima budu i sudionici terorističkih akcija.¹⁷ Pored ćelija, nova organizacija bila je temeljena i na centralizaciji cjelokupnog republikanskog pokreta pod kontrolom Vojnog vijeća.

¹⁶ U “Izvešću Stožera” izvorno je navedeno da će ćelije brojati četiri člana, no s vremenom broj članova svake pojedine ćelije porastao je na 5 do 8, pa čak i do deset članova.

¹⁷ Sustav je ovako postavljen na temelju iskustava iz prethodnog razdoblja tijekom kojeg su protuterorističke operacije britanskih obavještajnih i sigurnosnih institucija provedene u okviru zakonskog prava na sedmodnevno zadržavanje (*detention*) uhićenih pripadnika PIRA-e, ozbiljno uzdrmale PIRA-u pošto su pojedini pripadnici svoje spoznaje iznijeli istražiteljima.

U novoj upravljačkoj shemi PIRA-e Opća vojna konvencija (*General Army Convention*) je u skladu s prijašnjim rješenjem ostala na vrhu piramide. Konvencija bira Izvršnu vojnu upravu (*Army Executive*), koja potom bira Vojno vijeće (*Army Council*). Vojno vijeće je odgovorno za ukupne aktivnosti PIRA-e. Između ostalog, Vojno vijeće imenuje načelnika Glavnog stožera (*Chief of Staff*) kojem u obavljanju njegovih poslova pomoć pruža osoblje Glavnog stožera (*General Headquarters – GHQ*). Glavni stožer se sastoji od osam direkcija (*departments*): logistička (*Quartermaster*), tehnička (*Engineering*), operativna (*Operations*), direkcija za odnose s javnošću (*Publicity*),¹⁸ financijska (*Finance*), obavještajna (*Intelligence*) te direkcija za obavljanje sigurnosnih poslova (*Security*) i poslova izobrazbe (*Training*). Ispod Vojnog vijeća i Glavnog stožera, za razliku od ranijeg jedinstvenog zapovjedništva u Dublinu, postavljena su dva zapovjedništva: Sjeverno (*Northern Command*) i južno (*Southern Command*). Uz šest sjevernoirskih okruga, u okviru sjevernog zapovjedništva ušlo je i pet graničnih okruga iz Republike Irske (Louth, Cavan, Monaghan, Leitrim i Donegal), dok je južno zapovjedništvo odgovorno za djelovanje na području preostala dvadeset i jednoga okruga Republike Irske. U novim uvjetima, sjeverno je zapovjedništvo, smješteno u "ratnoj zoni", postalo značajnije, dok se uloga južnog ograničila na pružanje logističke potpore sjevernom zapovjedništvu. Organizacija i sustav upravljanja PIRA-om zadržali su se do današnjih dana.

Funkcionalno i organizacijski postavljena, opremljena znatnim količinama oružja, s motiviranim i dobro obučanim pripadnicima, podignutim razinama unutarnje sigurnosti i obavještajnim sposobnostima, do početka 1980-ih PIRA je postala sofisticirana i moćna paravojna organizacija, sposobna za izvršenje vrlo složenih operacija (PIRA je odgovorna za, gotovo, polovinu žrtava u suvremenom sjevernoirskom sukobu). Upravo to je natjeralo britanske lidere da shvate da PIRA-u ne mogu poraziti. Dodatni razlog za takvo shvaćanje lidera Ujedinjenog Kraljevstva je politička potpora koju uživa republikanski pokret. Obrazloženje tog pitanja uvodi nas u odnos između (P)IRA-e i Sinn Feina.

Za potpuno shvaćanje odnosa između vojnog i političkog krila republikanskog pokreta potrebno je krenuti od trenutka njihovog nastanka. Kao što smo već naglasili, Uskršnji ustanak bio je prijelomna točka koja je spojila IRA-u i Sinn Fein, ali to nije značilo i brisanje granica koje određuju posebnosti između njih. Povijesno promatrano, od trenutka formiranja, gotovo do današnjih vremena, unutar republikanskog pokreta IRA ima potpuno dominantnu poziciju. Osnovni faktor koji je odredio takav odnos bila je uloga IRA-e u Uskršnjem ustanku tijekom kojeg je proglašena Republika koja je izvoriste svih republikanskih nastojanja. U razdoblju koje slijedi takav odnos IRA-e i Sinn Feina baziran je na spoznajama i shvaćanjima republikanaca da političkim putem ne mogu ostvariti svoj cilj.

Bez obzira na dominantnu poziciju IRA-e u odnosu na Sinn Fein, analiza razvoja republikanskog pokreta upućuje na zaključak o postojanju snažnog međusobnog

¹⁸ Republikanci izdaju vlastiti tjednik pod nazivom *An Phoblacht (Republican News)*, osnovan u lipnju 1925. godine.

utjecaja. Postojanje istog cilja ishodište je iz kojeg proizlaze svi međusobni utjecaji, koji se u konačnici moraju promatrati na dvije razine: "politizacija" IRA-e i "militarizacija" Sinn Feina. Međusobni su utjecaji početkom osamdesetih godina XX. stoljeća doveli do spajanja ta dva fenomena. Godine 1981. republikanci su promijenili filozofiju i strategiju djelovanja prihvativši politiku "dugog puta" (*The Long Way*) sažetu pod geslom "glasom i metkom" (*By Ballot and By Bullet*). Nova republikanska strategija podrazumijeva istovremenu institucionalnu političku borbu, i oružanu borbu. Napuštanje isključivo vojne strategije, zauzvrat je direktno, definitivno dovelo do razvoja Sinn Feina kao političkog krila IRA-e, koja pokušava koristiti politički sustav radi unapređivanja i ostvarenja ciljeva republikanizma. Ali analiza ove republikanske strategije na vidjelo izvlači i paradoks suvremenog republikanizma. U novim uvjetima opravdano je upitati se postoji li još uvijek izvorna IRA, odnosno jesu li napuštena njezina izvorna načela. Odgovor na pitanje tek je djelomično potvrđan. Od 1981., republikanski pokret kao isključivo vojna snaga ne postoji. U novim uvjetima stvorena je određena ravnoteža na relaciji IRA – Sinn Fein čime je Sinn Fein sebi priskrbio mogućnost samostalnog djelovanja, iako još uvijek priznaje vrhovnu vlast Vojnog vijeća IRA-e. U konačnici republikanski je pokret stvorio bazu za pridobijanje šire podrške istovremeno zadržavajući "militariziranu"/"revolucionarnu" prirodu pokreta i izbjegavajući klizanje prema "konstitucionalizmu", što je rezultiralo konkretnim rezultatima. Od 1981., od kada u potpunosti učestvuje u političkom životu, Sinn Fein kontinuirano dobiva značajan postotak glasova – njegovi izborni kandidati u nekoliko su navrata birani u Westminster. Na izborima za sjevernoirsku skupštinu održanim u skladu s odredbama Sporazuma na Veliki petak 25. lipnja 1998., Sinn Fein je osvojio 18 od ukupno 108 mandata, dok je na izborima u studenom 2003. osvojio 24 mandata (23,5% glasova). Politički subjekt koji na izborima osvoji 18%, odnosno 23% glasova, ne može se tretirati isključivo kao kriminalnu i terorističku organizaciju, što je dokaz da značajan postotak populacije izražava podršku ciljevima (ne i metodama) republikanskog pokreta.

2. Prava IRA i IRA Kontinuiteta

'Prava' irska republikanska armija (*Real Irish Republican Army* – RIRA)¹⁹ nastala je kao rezultat raskola koji se unutar republikanskog pokreta događao sredinom devedesetih godina XX. stoljeća. Kao i svaki put do tada do raskola je došlo ne zbog različitih shvaćanja konačnog republikanskog cilja, već zbog različitog pogleda na način ostvarenja i sredstava (političkih ili vojnih) koja će biti korištena. Odluka republikanskog čelništva o stupanju u političke pregovore koji će kasnije dovesti do potpisivanja Sporazuma na Veliki petak te posebno ponovno proglašeni prekid vatre od strane PIRA-e 19. srpnja 1997. koji je bio preduvjet za uključivanje Sinn Feina u svestranačke pregovore, izazvali su razdor unutar republikanaca. Razdor je dosegao

¹⁹ O RIRA-i detaljnije vidi u: Taylor, P. Provos: *The IRA and Sinn Fein* (updated edition), Bloomsbury, London, 1998; Boyne, S. *The Real IRA: after Omagh, what now?*, Jane's Intelligence Review, October 1998.

vrhunac na Općoj vojnoj konvenciji održanoj u listopadu 1997. u mjestu Gweedore u okrugu Donegal u Republici Irskoj. Grupacija članova PIRA-e, predvođena šefom logistike (*Quarter Master General*) Michael Mickey McKeivittom, nezadovoljna odlukom o odustajanju od oružane borbe, napustila je PIRA-u i formirala 'Pravu' IRA-u. Svoju duboko ukorijenjenu posvećenost oružanoj borbi RIRA je vrlo brutalno dokazala nekoliko mjeseci kasnije u Omaghu ubivši 29 osoba i ranivši više od njih dvije stotine. Neosporno najteži pojedinačni teroristički akt u suvremenom sjevernoirskom sukobu trebao je izvršiti pritisak na Sinn Fein i PIRA-u da odustanu od političkog smjera, odnosno Sporazuma na Veliki petak (*Good Friday Agreement*) i vrate se oružanoj borbi. Iako je RIRA 7. rujna 1998. proglasila primirje,²⁰ ostavila je snažnu pouku o tome što su u stanju učiniti oni koji se nalaze izvan irskoga mirovnog procesa.

Dva mjeseca nakon osnutka RIRA-e, u Dublinu je formirana politička skupina koja dijeli njezinu ideologiju. Ta politička grupacija, koja ustvari predstavlja političko krilo RIRA-e, naziva se "Pokret za suverenost 32 okruga" (*32 County Sovereignty Movement – 32 CSM*),²¹ a vodi ga Francie Mackey, raniji vijećnik Sinn Feina upravo u Omaghu.

Struktura RIRA-e identična je onoj PIRA-e iz čijih okvira je i nastala. Na čelu organizacije nalazi se Izvršna uprava (*Army Executive*), dok je za pripremu i realizaciju operacija zaduženo Vojno vijeće (*Army Council*) koje ima načelnika stožera (*chief of staff – CoS*). Načelnik stožera je baziran u okrugu Louth u Republici Irskoj. Uz njega, u Republici Irskoj nalazi se i jezgro RIRA-e koje čini 30-ak iskusnih i obučanih operativaca, bivših pripadnika PIRA-e. Imajući u vidu lociranost RIRA-inog čelništva u Republici Irskoj, utemeljeno se nameće zaključak da je RIRA preuzela znatan dio Južnog zapovjedništva PIRA-e. Pored stalnog operativnog jezgra, RIRA-u čine i pripadnici tzv. druge linije. Ukupno, u početnom razdoblju, prema procjenama analitičara, RIRA je imala oko stotinu članova. Tijekom naredne dvije godine taj je broj znatno porastao. Najnovije obavještajne procjene govore da je broj pripadnika RIRA-e u odnosu na početno razdoblje udvostručen što znači da RIRA ima 150 do 200²² članova posvećenih borbi usmjerenoj na istjerivanje Britanaca iz Sjeverne Irske.

Počeci nastanka 'Kontinuirane' irske republikanske armije/IRA 'Kontinuiteta' (*Continuity Irish republican Army – CIRA*) datiraju od polovine 80-ih godina dvadesetoga stoljeća. I ovdje je razlog nastanka raskol unutar republikanskog pokreta. Dio republikanaca, koje su predvodili članovi Vojnog vijeća PIRA-e, Ruairi O'Bradaigh (u to vrijeme predsjednik Sinn Feina) i Daithi O'Connell (šef logistike),

²⁰ Unatoč proglašenom primirju, RIRA je i dalje aktivna. Nakon primirja izvela je niz terorističkih akata od kojih su možda najznačajniji bombaški napadi na sjedište britanske obavještajne službe (MI6) u rujnu 2000. te upravnu zgradu BBC-a u ožujku 2001. godine.

²¹ Uz ovaj naziv ponegdje se u literaturi može naći i naziv "Odbor za suverenost 32 okruga" (*32 County Sovereignty Committee – 32CSM*).

²² Broj je iznesen u izvješću američkog State Departmenta pod nazivom "Struktura globalnog terorizma za 2000". Vidi u: "Udvostručen broj članova Prave IRA-e", *Večernji list*, 2. svibanj 2001.; Fox, G. "Disidenti Irske republikanske armije udvostručili broj članova", *Jutarnji list*, 30. rujna 2000.

suprotstavio se grupaciji okupljenoj oko Gerryja Adamsa koja se zalagala za napuštanje politike "apstencionizma" (nezauzimanje mjesta u Parlamentu nakon osvojenih mandata na izborima u Ujedinjenom Kraljevstvu i Republici Irskoj). Na Općoj vojnoj konvenciji PIRA-e održanoj u rujnu 1986., prijedlog Gerryja Adamsa o napuštanju apstinencijske politike dobio je apsolutnu podršku (75% : 25%). Odluka ustvari predstavlja i konstitucionalne promjene unutar republikanskog pokreta i bila je povod Ruairi O'Bradaighu i Daithi O'Connellu za osnivanje Republikanskog Sinn Feina (*Republican Sinn Fein* – RSF). Nova organizacija, koja sebe smatra jedinom na putu istinskih republikanskih tradicija, ostala je posvećena uspostavi Irske Republike iz 1916 godine.

Ruairi O' Bradaigh, tradicionalni nacionalist, posvećen uspostavi jedinstvene irske države posredstvom nasilja, nije se obazirao na upozorenja i prijetnje članova PIRA-e da ne smije formirati vojno krilo povezano sa RSF-om odnosno "novu IRA-u" što bi, prema njima, oslabilo republikanski vojni pokret. Unatoč prijetnjama, stvoreno je jezgro nove vojne organizacije povezane sa Republikanskim Sinn Feinom. Nova organizacija stvorena 1987. nazvana je Irska nacionalna republikanska armija (*Irish National Republican Army*). Četiri godine poslije za vojno krilo RSF-a prvi put se pojavio naziv 'Kontinuirana' IRA (CIRA),²³ ali organizacija nije bila u funkciji narednih nekoliko godina. PIRA-e u kolovozu 1994. proglašava primirje, čelništvo RSF-a pristupa stvaranju pretpostavki za organizacijski razvoj i stavljanje u funkciju svojeg vojnog krila,²⁴ što je trajalo gotovo dvije godine tako da je CIRA postala aktivna 1996. što se i smatra godinom njezinog osnivanja.²⁵ U punu funkciju u pogledu izvršenja terorističkih akata CIRA je stavljena nakon dvije godine kada joj je pristupio jedan broj članova PIRA-e nezadovoljnih potpisanim Sporazumom na Veliki petak. Tridesetak za oružanu borbu osposobljenih bivših članova PIRA-e čini jezgro CIRA-e koja, prema obavještajnim procjenama, ukupno ima oko dvije stotine članova.²⁶ Poslije potpisanoga mirovnog sporazuma 1998., CIRA je ostala izvan njegovih okvira, posvećena nasilju kao jedinom načinu ostvarenja cilja. Njezin je cilj kampanjom nasilja destabilizirati politički proces te time PIRA-u ponovno privući k oružju.

Od svog osnutka do danas, Irska republikanska armija (*Irish Republican Army–IRA*) ima jedan cilj – stvoriti jedinstvenu Irsku Republiku na području cijelog irskoga otoka. Promatranje irskih povijesnih i političkih događaja u cijelosti, nameće zaključak da Irsku republikansku armiju (u izvornom nazivu – bez obzira na kasnije raskole koji su

²³ Cusack, J. "Disidents republicans pool resources", *The Irish Times*, July 28, 2000.

²⁴ Istog dana kada je PIRA proglasila primirje, predsjednik RSF-a Ruairi O'Bradaigh je izjavio: "Stoljeća irskog otpora britanskoj agresiji uče nas da povijest danas nije prestala. 'Provizionalci' govore jedino u svoje ime. Pravo irskoga naroda da se angažira u aktivnoj borbi za slobodu njihove zemlje ostaje netaknuto i 'Provizionalci' nemaju monopol na otpor britanskoj vladavini." Citirano prema: O'Brien, B. *The Long War: The IRA and Sinn Fein from Armed Struggle to Peace Talks*, The O'Brien Press, Dublin, 1995, str. 335.

²⁵ Loyalist and Republican Paramilitary Groups, <http://cain.ulst.ac.uk/issues/violence/paramilitary.htm>.

²⁶ Fox, G. "Disidenti Irske republikanske armije udvostručili broj članova", *Jutarnji list*, 30. rujan 2000.

uzrokovali određena dodavanja pojedinih pridjeva njezinom imenu) ne možemo gledati isključivo kao nelegalnu terorističku i paravojnu organizaciju; takav pogled je prejednostavan i, prije svega, pogrešan. Prema vlastitom shvaćanju, IRA je angažirana u legitimnoj borbi za stvaranje jedinstvene irske države na području cjelokupnog irskoga otoka i ta borba, prije svega, znači ubijanje. No, britanska nazočnost na otoku opravdava sve postupke. Upravo je stoga shvaćanje IRA-e kao isključivo terorističke organizacije pogrešno. Irska republikanska armija je dio irske povijesti, sadašnjosti i, vrlo je izvjesno, njezine budućnosti. Razumijevanje IRA-e znači i razumijevanje iste te irske povijesti, sadašnjosti i budućnosti.

Na putu ostvarenja zadanog cilja IRA je prošla burno razdoblje čija je temeljna karakteristika niz lomova koji su zadesili IRA-u, a koji su u nekoliko navrata rezultirali raskolom unutar nje. Raskoli su se događali zbog dva osnovna razloga: pitanja sredstava (politička ili vojna) koja će se koristiti za ostvarenje cilja te trenutka kada će koja od tih sredstava biti dominantna.²⁷ Unatoč svim raskolima postojano jezgro (PIRA) republikanskog paravojnog pokreta do danas je ostalo, gotovo, netaknuto. To znači da je IRA, ni u jednom trenutku ne odustajući od konačnog cilja, svoje djelovanje uspješno i promišljeno prilagođavala konkretnim političkim uvjetima unutar Ujedinjenog Kraljevstva. Pri tom su potpuno uvažavani i utjecaji i moguće posljedice iz šireg međunarodnog političkog okružja, prije svega oni koji proistječu iz anglo-irskih i anglo-američkih odnosa.

Ukupno promatrano, spoj nasilja (ubijanja) i politike osigurao je IRA-i poziciju središnjeg aktera irskih problema. Njezino djelovanje i postignuti rezultati, iako ne u potpunosti, ozbiljno "ljuljaju", do danas općeprihvaćene znanstvene i stručne teze da posredstvom terorizma nije moguće ostvariti političke ciljeve. Pojedine etapne ciljeve na putu ostvarenja konačnog cilja IRA je zasigurno ostvarila. Irska republikanska armija nije postigla vojnu pobjedu. No, značajnije je da nije ni vojno poražena. Stoga IRA i dalje ostaje jedan od najbitnijih subjekata ukupnih irskih događanja. Možda je IRA i najbitniji subjekt jer, zbog vojne pat pozicije (niti je ostvarila vojnu pobjedu niti je vojno poražena), može u svakom trenutku bitno ugroziti mirovni proces. Upravo će o njoj najviše ovisiti proces ostvarenja trajnog mira na irskom otoku koji će zasigurno biti trnovit. Pri tom je izvjesno da se IRA nije (a čini se i da neće) odrekla konačnog cilja – ostvarenje jedinstvene irske države na području svih trideset dva okruga. Jedino pitanje jeste koja će sredstva (politička ili vojna) IRA uporabiti za njegovo ostvarenje i koliko će taj proces trajati.

²⁷ Primjerice, raskol unutar IRA-e koji je 1969. rezultirao nastankom 'Privremene' IRA-e (*Provisional Irish Republican Arm* – PIRA) dogodio se zbog toga što se PIRA zalagala za nasilnu borbu, dok je 'Službena' IRA (*Official IRA-OIRA*) preferirala političku borbu. Petnaestak godina poslije, točnije 1981. i 1986., PIRA, koja se ranije zalagala za nasilje, odrekla se isključivo vojne strategije, napustila apstinencijsku politiku te u konačnici 1998. potpisala mirovni sporazum. Sporazum je ponovno izazvao raskol unutar republikanskog paravojnog pokreta i doveo do formiranja 'Kontinuirane' IRA-e (*Continuity IRA-CIRA*) i kasnije 'Prave' IRA-e (*Real IRA-RIRA*) koje se zalažu za nastavak oružane borbe.

3. Irska nacionalna oslobodilačka armija

Raskol unutar paravojnog republikanskog pokreta 1969. doveo je do stvaranja 'Službene' irske republikanske armije (OIRA). Posvećena marksističkim idejama, OIRA je konačni cilj nastojala ostvariti političkim putem. No brutalnost britanskih snaga sigurnosti spram katoličkog stanovništva u Sjevernoj Irskoj, 'Službenu' IRA-u je ubrzo vratila terorizmu. Niz terorističkih akata koje je OIRA izvela početkom 1972. godine (bombaški napad na britanske vojne snage u Aldershotu, atentat na sjevernoirskog ministra unutarnjih poslova John Taylora) doveo je do raskola unutar same OIRA-e. Svega nekoliko mjeseci poslije, točnije 29. svibnja 1972., OIRA je proglasila prekid vatre i time, *de facto*, prestala postojati. Paralelno s prekidom vatre, unutar OIRA-e se postupno razvijao jedan militantniji dio koji je želio nastaviti oružanu borbu, istovremeno se ne želeći pridružiti PIRA-i. Iz te je militantne grupacije iste, 1972., godine nastala Irska nacionalna oslobodilačka armija (*Irish National Liberation Army* – INLA) te njezino političko krilo – Irska republikanska socijalistička stranka (*Irish Republican Socialist Party* – IRSP). Njihov je zajednički cilj oružanim putem postići oslobođenje Irske na području svih trideset dva okruga i formirati socijalistički poredak.²⁸ U pohodu na ostvarenje cilja, dobro naoružana uz pomoć Libije, Palestinske oslobodilačke organizacije (PLO-a), Al Fataha te nekolicine europskih terorističkih organizacija (francuski *Action Directe* i ranije njemački *Red Army Faction*),²⁹ INLA je od formiranja do trenutka proglašenja primirja 22. kolovoza 1998. likvidirala 125 osoba.

INLA i PIRA su dva elementa republikanskog paravojnog pokreta. Između njih postoji određen stupanj taktičke suradnje. Dominantna PIRA se u nekoliko navrata, posebno u razdoblju od 1976. do 1982., upuštala u zajedničke terorističke pohode sa INLA-om. Unatoč tome, dvije organizacije nisu skladne, prvenstveno zbog stalne težnje INLA-e da preuzme prevlast unutar republikanskog pokreta te tako diktira smjer njegovog ponašanja.³⁰ Iako u potpunosti posvećena oružanoj borbi, INLA ne predstavlja značajniji izazov PIRA-i. Također, INLA ne predstavlja ni političku prijetnju PIRA-i. Zbog svoje posvećenosti marksističkim idejama Irska republikanska socijalistička stranka nalazi se u svojevrsnoj izolaciji u odnosu na katoličku populaciju. Značajan dio te populacije koji se nalazi na pozicije "lijevog centra" pruža podršku Sinn Feinu, bez obzira na njegov, gotovo, identičan proklamirani cilj – ostvarenje demokratske socijalističke države.

²⁸ Cilj proizlazi iz teksta zakletve koju prigodom ulaska u INLA-u polažu novi članovi. Tekst zakletve vidi u: O'Brien, B. *The Long War: The IRA and Sinn Fein from Armed Struggle to Peace Talks*, The O'Brien Press, Dublin, 1995, str. 334.

²⁹ O kanalima opskrbe i naoružanju INLA-e vidi: Boyne, S. "INLA: the deadly hand of Irish Republicanism", *Jane's Intelligence Review*, February 1997; Holland, J.; McDonald, H. *INLA: Deadly Division*, Torc, Dublin, 1994. INLA, za razliku od PIRA-e, nema potporu irske dijaspore u SAD-u. Osnovni je razlog što su irski iseljenici uglavnom protivnici komunizma i zato su sumnjičavi prema ljevičarskoj INLA-i. Također je interesantno da PIRA, za razliku od INLA-e, izbjegava kontakte sa ekstremno ljevičarskim terorističkim organizacijama.

³⁰ Vidi u Bell, J.B. *IRA Tactics and Targets*, Poolbeg, Dublin, 1990, str. 71-73; Bell, J.B. *The Irish Troubles: A Generation of Violence 1967-1992*, Gill and Macmillan, Dublin, 1993, str. 641-657.

Nasilje koje je dominiralo sjevernoirskom scenom nakon Anglo-irskoga sporazuma (*Anglo-Irish Agreement*) potpisanog 1985. izazvalo je raskol i unutar same INLA-e. Još odlučnije posvećena uporabi nasilja, skupina predvođena Geraldom Steensonom odvojila se od INLA-e u lipnju 1986., i formirala Irsku narodnu oslobodilačku armiju (*Irish People's Liberation Army – IPLA*). Napori da se taj štetni raskol unutar republikanskih paravojnika eliminira i ponovno spoje dva dijela INLA-e nije uspio. Štoviše, to je izazvalo međusobno krvoproliće unutar republikanaca. U konačnici u sukob se umiješala i PIRA. Serijom napada u listopadu 1992. PIRA je onesposobila gotovo cjelokupno članstvo IPLA-e.

Irska nacionalna oslobodilačka armija predstavlja ozbiljnu terorističku organizaciju. Nizom terorističkih akata, koji su uključivali i atentate na visoke dužnosnike Ujedinjenog Kraljevstva, u tridesetak godina postojanja ona je to nesporno dokazala. Njezinu sposobnost nisu posebno ugrozili gubici nekolicina članova tijekom štrajka gladu 1981., osude niza pripadnika posredstvom sustava tzv. informatora/svjedoka pokajnika u razdoblju od 1981. do 1985., ni unutarnji raskoli. Iako trenutno u stanju mirovanja, ona je još uvijek sposobna i spremna na ubijanje. Upravo to, kao i činjenica da se zbog protivljenja Sporazumu na Veliki petak, nalazi izvan irskoga mirovnog procesa, pojačava značaj njezinih terorističkih prijetnji.

4. Ulsterski dobrovoljci

U razvoju jedne od središnjih protestantskih organizacija, Ulsterskih dobrovoljaca (*Ulster Volunteer Force – UVF*),³¹ uočavaju se dvije faze. Prva je trajala od 1913 do 1920. i druga koja traje od ponovnog formiranja organizacije 1966. do danas. I u jednoj i u drugoj fazi Ulsterski dobrovoljci bili su i jesu oružani zaštitnici unionizma i lojalizma što podrazumijeva njihovu posvećenost protestantskoj religiji, borbu za održanje posebnosti Sjeverne Irske te lojalnost britanskoj kruni, odnosno odanost uniji (Sjeverne) Irske i Velike Britanije. Unutar unionističkih organizacija Ulsterski dobrovoljci predstavljaju najnasiljniju manifestaciju unionističkog otpora republikanskim ciljevima.

U razdoblju od 1910. do 1912. na irskoj i britanskoj političkoj sceni aktualno je bilo pitanje prijedloga trećega Zakona o samoupravi. Uvođenju irske samouprave i time njihovom odvajanju od unije s Velikom Britanijom, protestanti su se odlučili suprotstaviti "svim potrebnim i raspoloživim sredstvima",³² što je dovelo do stvaranja oružane formacije pod nazivom Ulsterski dobrovoljci (*Ulster Volunteer Force – UVF*). Kraj Prvoga svjetskog rata doveo je do rasformiranja UVF-a i utjecao je na promjenu njegovih ciljeva. Nakon povratka iz rata, preživjeli članovi UVF-a suočili su se s činjenicom da uspostava samouprave, razlog zbog kojeg su osnovani, više nije bila

³¹ UVF se u ranijem razdoblju ponegdje javlja pod svojim pseudonimima: Akcija protestantskih snaga (*Protestant Action Force*), Akcija ulsterskih protestanata (*Ulster Protestant Action*), dok se u prvoj polovini 1990-ih javljao pod imenom Ulsterska protestantska milicija (*Ulster Protestant Militia*).

³² Hughes, M. *Ireland Divided: The Roots of Modern Irish Problem*, University of Wales Press, Cardiff, 1994, str. 31.

značajno pitanje. Novu opasnost predstavljala je novostvorena Irska republikanska armija i "irski rat za neovisnost". Fanatična posvećenost unionizmu i lojalizmu dovela je do toga da je većina bivših članova UVF-a postala pripadnicima policijskih snaga (Posebnog ulsterskoga redarstva/*Ulster Special Constabulary*–USC) novostvorene Sjeverne Irske i to po kasnijem nasilju njegovoga najzloglasnijeg dijela, tzv. B-specijalaca.

Ulsterski dobrovoljci ponovno su formirani/reaktivirani 1966. godine. Uzrok njihovom reaktiviranju nalazi se u reformama koje je u to vrijeme provodio sjevernoirski premijer Terence O'Neill. Pokušaj reformiranja sjevernoirskoga društva i udovoljavanje opravdanim zahtjevima bitno diskriminirane katoličke populacije podrazumijevao je slabljenje dominacije protestanata. Takvo što njihovi ekstremisti nipošto nisu htjeli prihvatiti. Porast nasilja koji je pratio pokušaje reformi u Sjevernoj Irskoj stvarao je dodatne uvijete za ponovno aktiviranje UVF-a. Više od bilo čega drugoga njegovom jačanju i stavljanju u funkciju pridonijela je odluka britanske vlade o raspuštanju tzv. B-specijalaca te prijedlog o reorganizaciji i razoružanju sjevernoirske policije – Kraljevskog ulsterskoga redarstva (*Royal Ulster Constabulary* – RUC). Radikalni protestanti shvatili su taj čin kao destabilizaciju odnosa između lojalističke zajednice i snaga sigurnosti odnosno kao napad na uniju. Zbog toga su se mnogi bivši pripadnici B-specijalaca pridružili UVF-u. U odnosu na početnih 200, broj članova UVF-a porastao je do sredine 1972. na 2.000.³³ Kadrovsko ojačavanje omogućilo je podizanje razine terorističkih sposobnosti organizacije. Ukorijenjenost sektaškog ubijanja koju su sa sobom donijeli "B-specijalci" dodatno je utjecala na radikaliziranje UVF-a. Upravo njihov *background* koji karakterizira "potpuna fasciniranost oružjem i paranoidna mržnja katolika" ³⁴ označava UVF kao jednu od najbezobzirnijih i najokrutnijih terorističkih organizacija.

U početnoj fazi osim općeg određenja koje je podrazumijevalo zaštitu naslijeđa stanovništva Ulstera, UVF nije imao dugoročniju viziju djelovanja. Njegovi ciljevi iz tog razdoblja mogu se podijeliti u dvije kategorije. Prva kategorija podrazumijevala je pružanje otpora londonskim vlastima radi njihovog onemogućavanja u preuzimanju vlasti u Sjevernoj Irskoj te borbu protiv britanske vojske. Druga se odnosila spram republikanaca i imala je dva elementa: teroriziranje katolika, napadanje njihovih domova i imovine te bombašku kampanju u Republici Irskoj.

Do sredine 1972., unutar UVF-a postupno se shvaćalo da njihova kampanja krvavog sektaškog nasilja i sukoba s IRA-om nije polučila očekivane rezultate. Naprotiv, stvaranjem Ulsterskoga obrambenog saveza (*Ulster Defence Association* – UDA), rivalske protestantske terorističke organizacije, unionistički paravojni pokret se razjedinio i tako izgubio na svojoj snazi. Između UVF-a i UDA-e nerijetko je dolazilo i do međusobnih likvidacija. Kako bi povratio izgublenu poziciju unutar lojalističke zajednice, UVF se odlučio za preoblikovanje svojeg djelovanja. U organizacijskom smislu unutar UVF-a razvijen je sustav po uzoru na tradicionalni UVF i tako postavljen model u funkciji je ostao do danas. U njegovom središtu nalazi se sustav ćelija/odsjeka (*section*). Ćelije su podređene zapovjedniku voda (*platoon*), a više njih čini

³³ Prikazano prema: Cusack, J.; McDonald, H. *UVF*, Poolbeg, Dublin, 2000, str. 105.

³⁴ Cusack, J.; McDonald, H. *UVF*, Poolbeg, Dublin, 2000, str. 89.

kompaniju (*company*). Najveća organizacijska postrojba UVF-a je brigada (*brigade*) koja se sastoji od više bataljuna (*battalion*), dok ukupnim njegovim aktivnostima na najvišoj razini upravlja stožer (*Headquarters Staff*). Za razliku od republikanskih terorističkih organizacija u čija vrhovna tijela ulaze predstavnici terenskih postrojbi, u stožer UVF-a ne ulaze zapovjednici najviših operativnih postrojbi (*brigade*), već je stožer zasebno formirano tijelo. Također različito od republikanaca, UVF nema strogo centralizirano upravljanje, što njegovim operativnim postrojbama omogućuje značajniju autonomiju djelovanja. Pored organizacijskih promjena, UVF je 1973., iako privremeno, promijenio i strategiju djelovanja nastojeći zadobiti potporu širih masa,³⁵ te je započeo s razvijanjem vlastite političke orijentacije, čime se nastojalo sačuvati neovisnost organizacije posvećene vlastitim idejama i načinima djelovanja te izbjeći kontroli institucionalnih sjevernoirskih političara. Uz čvrst stav da i dalje ostaje primarno vojna organizacija, UVF je u proljeće 1974., pod vodstvom Kena Gibsona, formirao svoje političko krilo – Političku stranku dobrovoljaca (*Volunteer Political Party*), koja je nakon nekoliko godina preimenovana u Progresivnu unionističku stranku (*Progressive Unionist Party – PUP*). Ali su opći britanski izbori održani u listopadu 1974. pokazali da šire mase ne podržavaju UVF i njegovu politiku. To je vratilo UVF onom poslu koji najbolje zna – bezobzirnom i sirovom ubijanju.³⁶ Kako bi bili izbjegnuti negativni efekti neuspjelog političkog angažmana, i ponovnog proglašavanja organizacije protuzakonitom u listopadu 1975., čelništvo je naložilo prekidanje svih borbi protiv britanskih snaga sigurnosti i povezivanje s njima kako bi se ostvario zajednički cilj – uništenje IRA-e. Radi ostvarenja tog cilja, narednih dvadesetak godina, sve do ponovnog proglašenja prekida vatre 13. listopada 1994., UVF se u potpunosti posvetio teroru. Svoju terorističku kampanju nastojao je usmjeriti isključivo spram republikanskih terorističkih organizacija – PIRA-e i INLA-e. No, stvarnost je bila potpuno drugačija. U bezobzirnom sektaškom ubijanju, od strane UVF-a stradale su mnoge nevine žrtve unutar katoličke populacije. Posebno brutalno bilo je razdoblje s početka 1990-ih u kojem su lojalističke organizacije, prvi put tijekom suvremenog sukoba, godišnje ubijale više osoba nego republikanski teroristi.³⁷ U tom razdoblju akcije UVF-a su se odvijale unutar strategijskog okvira postavljenog 1989. godine. Tražeći rješenja za uspostavu mira u Sjevernoj Irskoj, *ad hoc* formirani paravojni lojalistički "think tank" bio je jedinstven u definiraju buduću strategiju. Prema njihovom shvaćanju, jedini način za završetak rata bila bi njegova daljnja

³⁵ Radi ostvarenja komunikacije sa širim masama, UVF izdaje vlastito glasilo pod nazivom Borba (Combat).

³⁶ Prema službenim podacima RUC-a tijekom 1975. bilo je 216 civilnih žrtava (navedeno u: Statistical Information, RUC Press Office, Belfast, 2000). Za polovinu ubojstva odgovornost snosi UVF. Ta ubojstva rezultat su strategije UVF-a, čiji je cilj bila likvidacija katolika. (vidi u: Cusack, J.; McDonald, H. *UVF*, Poolbeg, Dublin, 2000, str. 167). Razmjere i sirovost ubijanja koje je provodio UVF najbolje ilustrira nadimak koji su zbog toga dobile njegove pojedine ćelije. Najbezobzirnija od njih, predvođena Hugh Leonard Lennyiem Murphyiem djelovala je u Belfastu i ima naziv "mesari/koljači iz Shankill Rooda" (*Shankill Road Butchers*). Detaljnije vidi u: Dillon, M. *The Shankill Butchers: A Case Study of Mass Murder*, Hutchinson, London, 1989.

³⁷ Tijekom 1992. UVF i UDA su ubili 37 osoba, a PIRA 34, dok su 1993. lojalisti ubili 46, a republikanci 36 osoba.

eskalacija. Drugim riječima, jedini efikasan način za završetak rata bilo bi daljnje teroriziranje katoličke populacije, posebno republikanskih paravojnih organizacija, PIRA-e i INLA-e. U značajnijem broju likvidacija koje su izvršili lojalisti, bilo izravno bilo neizravno, sudjelovale su i britanske snage sigurnosti. Zajedničko djelovanje britanskih obavještajnih i sigurnosnih institucija s lojalističkim terorističkim organizacijama u borbi protiv IRA-e upravo je onaj element koji, više od bilo čega drugog, kompromitira britansku politiku u odnosu na irsko pitanje.³⁸ Osim toga, takvo djelovanje, opovrgava čelnike UVF-a koji organizaciju određuju kao reaktivnu. Analiza akcija iz sredine 1970-ih, i s početka 1990-ih ukazuje da je UVF proaktivna teroristička organizacija, što znači da je UVF poduzeo mnoge akcije, kojima nisu prethodile nikakve akcije republikanaca.

Odluka krovne organizacije paravojnih lojalista, Zajedničkog vojnog zapovjedništva lojalista (*Combined Loyalist Military Command*)³⁹ da 13. listopada 1994. proglasi primirje izazvala je raskol unutar UVF-a. S odlukom koja je predstavljala preduvjet za uključenje lojalista u sjevernoirski mirovni proces, nisu se mogli pomiriti najekstremniji članovi UVF-a, posebno članovi belfastske brigade i oni su u srpnju 1996. osnovali novu terorističku organizaciju: Lojalističke dobrovoljce (*Loyalist Volunteer Force – LVF*). Naredne dvije-tri godine LVF je nastavio kampanju ubijanja nastojeći tako potkopati mirovni proces te onemogućiti potpisivanje mirovnog sporazuma. No, nakon što je potpisan, Sporazum na Veliki petak postavio je određene izazove i pred LVF. U jesen iste godine, LVF je proglasio prekid vatre. Razlog proglašavanju prekida vatre nije bilo pružanje stvarne i potpune podrške Sporazumu. Razlog su bile pojedine njegove odredbe, odnosno očekivanja LVF-a da će i njegovi zatvorenici, u skladu s odredbama Sporazuma, biti pušteni.

Proglašenje prekida vatre od strane LVF-a nije značilo i prestanak ubijanja od strane lojalista. Tijekom druge polovine 1998. i 1999. likvidiran je niz katolika. Odgovornost snose dvije organizacije: Branitelji crvene ruke (*Red Hand Defenders – RHD*) i Narančasti dobrovoljci (*Orange Volunteers – OV*). Za obje se utemeljeno pretpostavlja da su nastale od pripadnika LVF-a odnosno da su one drugo ime za LVF.⁴⁰ Njihov je cilj obraniti Sjevernu Irsku i vratiti je na ranije pozicije, što podrazumijeva uređenje Sjeverne Irske kao protestantske zemlje za protestantsko stanovništvo. Upravo te težnje kao i činjenica da RHD i OV i dalje provode teror radi njihovog ostvarenja, nameću zaključak da sjevernoirski mirovni sporazum ugrožavaju i lojalistički paravojni disidenti.

³⁸ O tome vidi u: Davies, N. *Ten-Thirty-Three: The Inside Story of Britain's Secret Killing Machine in Northern Ireland*, Mainstream Publishing, Edinburgh and London, 1999.

³⁹ Zajedničko vojno zapovjedništvo lojalista (CLMC) formirano je početkom 1991. godine. To je krovna organizacija paravojnih lojalista i to: UDA-e, UVF-a i Komandos crvene ruke (*Red Hand Commando – RHC*). CLMC je formiran radi uspostavljanja zajedničkog lojalističkog fronta, odnosno usklađivanja političkog i vojnog djelovanja UDA-e, RHC-a i UVF-a.

⁴⁰ Narančasti dobrovoljci (*Orange Volunteers*) su organizacija koja je formirana nakon ukidanja Stormonta 1972., s ciljem nasilnog onemogućavanja priključenja Sjeverne Irske ujedinjenoj Irskoj. U korištenoj literaturi nismo došli do podataka da je organizacija bila aktivna sve do ljeta 1998., kada je LVF koristio ime Narančasti dobrovoljci pri preuzimanju odgovornosti za niz terorističkih akata.

5. Ulsterski obrambeni savez

Ulsterski obrambeni savez (*Ulster Defence Association* – UDA) je najmoćnija protestantska teroristička organizacija. Ona je, u stvari, krovna organizacija za niz protestantskih grupacija koje posredstvom nasilja žele ostvariti svoje ciljeve. Za razliku od ostalih protestantskih terorističkih organizacija koje se bore za bezuvjetno održanje pozicije Sjeverne Irske unutar Ujedinjenog Kraljevstva, UDA-e smatra da, ukoliko to nije ostvarivo, Sjeverna Irska mora biti potpuno neovisna država.

Ulsterski obrambeni savez nije nastao kao teroristička organizacija. Formiran je kao "obrambena" organizacija (*defence associations*) koja je trebala zaštititi protestantsko stanovništvo u početku "Nevojla". No, porast nasilja PIRA-e početkom 1971., poljuljao je povjerenje protestantskog stanovništva u sposobnosti britanskih snaga sigurnosti koje su im trebale pružiti zaštitu. Odgovor novonastalim uvjetima jest UDA koja je trebala osigurati zaštitu protestantskom stanovništvu.

Ulsterski obrambeni savez formiran je 15. srpnja 1971. godine. UDA, koja je u trenutku nastanka imala 50.000 članova, organizirana je u skladu s vojnim načelima. Teritorij Sjeverne Irske podijeljen je na sedam područja: sjeverni, istočni, južni i zapadni Belfast, jugoistočni Antrim, Londonderry te područje graničnih okruga. Za svako od područja bila je odgovorna po jedna brigada (*brigade*), koja se sastojala od bataljuna (*battalions*), kompanija (*companies*), vodova (*platoons*) i sekcija (*sections*). Na čelu UDA-e nalazi se Unutarnje vijeće (*Inner Council*). To pedeseteročlano tijelo, sastavljeno od predstavnika brigada, zaduženo je za strategijsko upravljanje ukupnim aktivnostima UDA-e. Dnevnim aktivnostima organizacije upravlja "predsjedavajući" (*Chairman*), koji je, kao i Vrhovni zapovjednik (*Supreme Commander*) zadužen za realizaciju vojnih/terorističkih aktivnosti, odgovoran Unutarnjem vijeću.

Prijelomni trenutak koji je UDA-u definitivno usmjerio ka terorizmu bilo je ukidanje sjevernoirskog parlamenta, Stormonta, u ožujku 1972. godine. Akt britanske vlade shvaćen je kao izdaja, dokaz slabosti vlastite države te u konačnici kao put ka ujedinjenju Irske, te mu se protestantski paravojnici na čelu sa UDA-om odlučuju suprotstaviti. Paralelno, unutar čelnitva UDA-e nastavljeni su sukobi (i oružani)⁴¹ između dviju grupacija od kojih se jedna zalagala za intenziviranje nasilja, dok je druga bila i za primjenu političkog pristupa. Kako bi se udovoljilo krajnjim ekstremistima i tvrdolinijašima unutar UDA-e te istovremeno sačuvalo status zakonite organizacije, u okviru UDA-e formirana je zasebna organizacija – Ulsterski borci za slobodu (*Ulster Freedom Fighters* – UFF) sastavljenoj od najmilitantnijih članova UDA-e posvećenih, prvenstveno, borbi protiv PIRA-e. U cilju nanošenja poraza PIRA-i i dokazivanja vlastitog opsega i stupnja brutalnosti, UFF se nije ustezao niti od bezobzirnog ubijanja nedužnog katoličkog stanovništva.⁴²

⁴¹ Bruce, S. *The Red Hand: Protestant Paramilitaries in Northern Ireland*, Oxford University Press, Oxford, 1992, str. 106-108.

⁴² U intervjuu BBC-u, jedan od osnivača UFF-a, John White jasno je kazao da je nedužno katoličko pučanstvo predstavljalo "legitiman" cilj UFF-a. Prema Whiteu to je bio dio strategije UFF-a pošto je UFF nastojao oslabiti podršku koju je katolička zajednica pružala PIRA-i nadajući se istovremeno da će zastrašena katolička populacija izvršiti pritisak na PIRA-u da prestane s likvidacijama unutar protestantske zajednice. Vidi u: Taylor, P. *Loyalist*, Bloomsbury, London, 2000, str. 116.

Uvođenje strategije "ulsterizacije" u sjevernoirske događaje 1977., kojom je britanska vlada odgovornost za sigurnost Sjeverne Irske nastojala prebaciti s britanske vojske na sjevernoirske institucije, predstavlja prekretnicu u funkcioniranju UDA-e u pogledu osamostaljenja i razvoja političkog djelovanja. Iste godine UDA je formirala "Grupu za politička istraživanja novog Ulstera" (*New Ulster Political Research Group*), koja predstavlja početak političkog djelovanja. Kao rezultat rada grupe, 1979. godine se pojavio dokument pod nazivom "S drugu stranu religijskih podjela" (*Beyond the Religious Divide*) u kojem su sadržani politički ciljevi UDA-e. Taj cilj je jedinstvena i neovisna Sjeverna Irska u kojoj bi, temeljem dogovorene "Povelje o ljudskim pravima" (*Bill of Rights*), protestantska i katolička zajednica bile ravnopravne.

Još bitnija prekretnica za UDA-u bilo je jačanje republikanskog političkog pokreta početkom 1980-ih godina. Odlični rezultati Sinn Feina na lokalnim izborima u svibnju 1985. godine uvjerili su i britansku vladu i lojaliste da nešto mora biti učinjeno kako bi se savladalo republikanski pokret. Anglo-irski sporazum (*Anglo-Irish Agreement – AIA*) iz studenoga iste godine, kao službeni odgovor britanske vlade na republikanske prijetnje, nije zadovoljio lojaliste. Zajedno udruženi u Ulsterski lojalističku frontu (*Ulster Loyalist Front*), UDA i UVF su nastojali onemogućiti provedbu sporazuma. Sporazum je izazvao i raskol unutar Ulsterskoga obrambenog saveza. Grupacija predvođena Andy Tyriem i John McMichaelom inzistira na uporabi političkih sredstava u borbi protiv republikanizama. Njihova nastojanja operacionalizirana su 1986. i sadržana u dokumentu "Zdrav razum – sporazumni proces" (*Common Sense – An Agreed Proces*) koji sadrži razradu osnovnih ideja iz temeljnog dokumenta iz 1979. godine.⁴³ Ali, političke ideje člana UDA-e nisu zadovoljile članove Unutarnjeg vijeća i pripadnike njihovih postrojbi na terenu. UFF, koji je svoju ulogu vidio u likvidaciji neprijatelja, nije prihvaćao nikakve političke teorije dok PIRA provodi kampanju nasilja, što je označilo definitivni zaokret organizacije ka terorizmu i bezobzirnom ubijanju i to će potrajati narednih nekoliko godina. Ubilačko djelovanje UDA-e odvijalo se unutar općeprihvaćene lojalističke strategije čija je bit bila dodatno eskaliranje rata, a to je podrazumijevalo teroriziranje PIRA-e i Sinn Feina s ciljem završetka sukoba. Kako bi se pojačao pritisak na republikanske paravojnike da prestanu s ubijanjem, legitimna meta UDA-e bila je i šire katoličko pučanstvo koje nije moralo imati nikakve veze s republikanskim terorizmom i PIRA-om. Ovakvo lojalističko shvaćanje podudaralo se s nastojanjima britanske vlade koja je radi provedbe Anglo-irskoga sporazuma nastojala onemogućiti djelovanje PIRA-e jer je ona bila u stanju destabilizirati mirovni sporazum. Identičan cilj – nanošenje poraza PIRA-i, uvjetovao je zajedničko djelovanje britanskih snaga sigurnosti, prije svega obavještajnih i sigurnosnih institucija i UDA-e. Do kraja 1980-ih, britanske obavještajne i sigurnosne institucije, zajedno s UDA-om

⁴³ Uz priznanje da je sjevernoirsko društvo u kojem dominira protestantska većina nedemokratsko, odnosno da je jedini način njegove demokratizacije da i katolička manjina ravnopravno sudjeluje u vladanju Sjevernom Irskom, dokument – kao stožerne točke za rješenje sjevernoirskih problema – navodi: priznanje Sjeverne Irske od strane nacionalista; podjelu vlasti između protestanata i katolika; ustavnu zaštitu ljudskih prava; referendumsku potvrdu novouspostavljenih rješenja. O tome vidi u: Cochrane, F. *Unionist Politics and the Politics of Unionism since the Anglo-Irish Agreement*, Cork University Press, Cork, 1997, str. 218.

direktno su bile uključene u ubojstvo više desetaka osoba, ili su, pak, UDA-i prešutno odobrile takve likvidacije.⁴⁴ Javno saznanje za ulogu britanskih službi sigurnosti u likvidacijama pripadnika PIRA-e, ali i nedužnog katoličkog stanovništva, pokazalo je stvarni karakter britanske politike. Kako bi sačuvala vlastiti ugled, britanska je vlada UDA-u proglasila protuzakonitom organizacijom.

Trendovi koji su početkom 1990-ih omogućili započinjanje političkog procesa na sjevernoirskoj sceni ponovno su doveli do promjena unutar UDA-e. Početkom 1990-ih, uz izvršene promjene čelništva, UDA je završila i proces vlastite političke izgradnje započet petnaestak godina ranije. Taj je proces završen formiranjem vlastitog političkog krila – Ulsterske demokratske stranke (*Ulster Democratic Party* – UDP) na čelu sa Garyjem McMichaelom. Opći trend mirovnog procesa u Sjevernoj Irskoj narednih godina zahvatio je i UDA-u, u čije je ime CLMC, također, 13. listopada 1994. proglasio prekid vatre, što je omogućilo UDP-u uključivanje u sjevernoirske mirovne pregovore koji su doveli do potpisivanja mirovnog sporazuma na Veliki petak 1998. godine. Unatoč činjenici da je UDP subjekt mirovnog sporazuma najmanje su dva razloga zbog kojih mu UDA može postati prijatelj. Prije svega, UDP ne uživa gotovo nikakvu podršku i popularnost unutar protestantske populacije. Na izborima za sjevernoirsku skupštinu, održanim u lipnju 1998., koji predstavljaju dio Sporazuma na Veliki petak, UDP nije osvojio niti jedan mandat, što je izazvalo nezadovoljstvo i osjećaj izoliranosti unutar UDP. Drugim riječima, zasluge UDP-a za postizanje mirovnog sporazuma nisu honorirane. Uz takvo psihološko stanje članstva UDP-a put do napuštanja mirovnog sporazuma zasigurno nije dalek. No, još ozbiljniju prijetnju mirovnom sporazumu predstavlja činjenica da su UDA-ina arsenalni oružja ostali netaknuti, odnosno da se UDA, unatoč izričitim odredbama Sporazuma koji to nalaže, još uvijek nije razoružala.

6. Komandosi crvene ruke

Treća u nizu lojalističkih terorističkih organizacija jesu Komandosi crvene ruke (*Red Hand Commando* – RHC). Iako najmanja po snazi i veličini, Komandosi crvene ruke po brutalnosti nimalo ne zaostaju za UDA-om i UVF-om. Za razliku od njih, RHC je od trenutka osnivanja najizraavnije posvećen terorizmu.

Organizaciju Komandosi crvene ruke formirali su 1970. najradikalniji lojalistički krugovi među kojima je vladalo uvjerenje da protestantska zajednica, pored osposobljavanja za vlastitu obranu, mora preuzeti i aktivnu ulogu u ratu protiv republikanaca kako britanska vlada ne bi pokleknula pod pritiskom 'Provizionalaca'. Pobornici ideje formirali su zasebnu organizaciju koju su nazvali Crvena ruka (*Red Hand*), a koja je 1972. preimenovana u Komandosi crvene ruke (RHC).

Do 1975., nakon tri godine posvećene vlastitom organiziranju, razina osposobljenosti RHC-a za autonomno izvršavanje vojnih/terorističkih akata bila je na zavidnoj visini. Bez obzira na faktičku samostalnost, RHC je zadržao blisku povezanost

⁴⁴ O tome detaljnije vidi u: Davies, N. *Ten – Thirty – Three: The Inside Story of Britain's Killing Machine in Northern Ireland*, Mainstream Publishing Company, Edinburgh and London, 1999.

sa UVF-om, što nije napušteno do današnjeg dana. Usko povezan sa UVF-om, a nerijetko i pod njegovom direktnom kontrolom, RHC se sredinom 1970-ih upustio u terorističku kampanju na teritoriju cijelog irskoga otoka. U potpunosti posvećen obrani protestantizma, RHC je takav karakter zadržao sve do listopada 1994. godine kada je Zajedničko vojno zapovjedništvo lojalista (CLMC) i u njegovo ime proglasio prekid vatre odnosno privremeno primirje. Tim je činom RHC, kao sastavnica lojalističkog fronta, uključen u mirovni proces koji je rezultirao potpisivanjem mirovnog sporazuma u travnju 1998. godine. Unatoč iskazanoj podršci Sporazumu na Veliki petak, činjenica da su oružani arsenalni RHC-a ostali netaknuti nameće oprez u pogledu njegovih stvarnih namjera i mogućeg ugrožavanja istog tog Sporazuma.

Pri završetku ovih razmatranja, kao jedno od temeljnih nameće se pitanje: zašto su protestanti uključeni u terorističku kampanju kada se protiv republikanca mogu boriti uključivanjem u legalne, državne snage sigurnosti koje i tako, gotovo, u stopostotnom broju čine protestanti? Dva su osnovna razloga protestante usmjerila ka terorizmu. I jednom i drugom ishodište je vlast Ujedinjenog Kraljevstva. Prije svega, protestantski terorizam je uzrokovan nepovjerenjem u legalne institucije vlasti odnosno, prema protestantskom shvaćanju, nemogućnosti ili nesposobnost legalnih snaga sigurnosti da ih zaštite od republikanskog nasilja. Drugi je razlog nezadovoljstvo pojedinim odlukama vlade Ujedinjenog Kraljevstva. Shvaćanje pojedinih odluka kao "izdajničkih" ili, pojednostavljeno, kao onih koje ugrožavaju protestantsku dominaciju u Sjevernoj Irskoj, usmjerilo je protestante ka terorizmu kojem je cilj utjecati na promjenu političkog odlučivanja odnosno očuvanje *status quo*. U takvim okvirima protestantski paravojnici su prošli put od "obrambenih" do terorističkih organizacija. Ujedno, ova dva odgovora sadrže sve paradokse lojalizma. Prvi ukazuje da su protestanti svoj "lojalizam" britanskoj kruni, gotovo, u svim prijelomnim trenucima "dokazivali" suprotstavljajući se odlukama iste te krune. No, još je značajniji drugi paradoks koji ukazuje da su političke ideje koje su dolazile od strane lojalističkih terorističkih organizacija bile umjerenije i katolicima prihvatljivije od onih koje su dolazile od najvažnijih institucionalnih unionističkih političkih stranaka.⁴⁵ Razvoj tih dvaju paradoksa i njihov spoj doveli su do toga da je, u konačnici, moderni lojalizam postao kopija modernog republikanizma i sastoji se od dva elementa: oružana (terorizam/sektaško nasilje) i politička borba.

ZAKLJUČAK

Irška republikanska armija je 31. kolovoza 1994. proglasila "potpuni" prekid vatre. Mjesec i pol dana kasnije, točnije 13. listopada, to isto su učinili UVF i UDA i tim je aktima u Sjevernoj Irskoj nakon dvadeset pet godina nasilja nastupio relativni mir.

⁴⁵ Dok su, primjerice, iz UDA-e dolazile političke ideje o podjeli ovlasti između katolika i protestanata u vladanju Sjevernom Irskom te potrebi poštivanja ljudskih prava pripadnika obje zajednice, unionistički institucionalni političari, istovremeno su se, jednostavno, zalagali za povratak starog, stormontskog režima.

Proglašenje prekida vatre predstavljalo je preduvjet za uključenje republikanskih i lojalističkih paravojnika, odnosno njihovih političkih krila u mirovni proces koji je započeo početkom 1990-ih godina. Uključenje središnjih aktera u mirovni proces urodilo je plodom. Nakon mukotrpnih, gotovo, četverogodišnjih pregovora, 10. travnja 1998. potpisan je Sporazum na Veliki petak (*Good Friday Agreement*). Sporazum je unio novu dimenziju u sjevernoirski sukob. Postoje nade da bi ovaj put, unatoč svim problemima, mogao prevladati mir. Najveću nadu daje činjenica da je svim dosta nasilja. Krajnji ciljevi republikanaca/nacionalista i unionista/lojalista i dalje su suprotni i nepomirljivi. Sporazum nije utjecao na njihova gledišta, već na sredstva kojima bi se ciljevi trebali ostvariti. Sporazum ne nudigotova rješenja za sjevernoirski sukob – on je okvir za proces koji bi trebao dovesti do trajnog mira. Za razliku od niza prekretnica u suvremenoj irskoj povijesti, koje su nalikovale labirintima iz kojih nema izlaza, Sporazum na Veliki petak mogući je put koji Sjevernu Irsku može dovesti do dugotrajnog mira. Najveći stupanj optimizma jest saznanje da su svi sudionici sukoba shvatili da je jedina alternativa Sporazumu, odnosno mirnom rješenju sukoba ponovno nasilje i krvoproliće. Nametnut će se i određena rezerva – činjenica da su to znali i ranije.

TABLICA 1. Odnos lojalističkih terorističkih organizacija prema mirovnom sporazumu iz 1998.

Naziv organizacije	UDA/UFF	UVF/RHC	LVF	RHD
organizacija	netaknuta	netaknuta	netaknuta	netaknuta
prekid vatre ili aktivna	prekid vatre 23.1.1998., pojedine frakcije aktivne	prekid vatre 13.10.1994., pojedine frakcije aktivne	prekid vatre rujana, 1998., pojedine frakcije aktivne	aktivna
odnos prema mirovnom sporazumu	podržava	podržava	ne podržava	ne podržava
razoružanje	ne	ne	djelomično	ne

TABLICA 2. Odnos republikanskih terorističkih organizacija prema mirovnom sporazumu iz 1998.

Naziv organizacije	PIRA	CIRA	RIRA	INLA
organizacija	netaknuta	netaknuta	netaknuta	netaknuta
prekid vatre ili aktivna	prekid vatre 20.7.1997., pojedine frakcije aktivne	aktivna	prekid vatre 07. 9.1998., Pojedine frakcije aktivne	prekid vatre 22.8.1998.
odnos prema mirovnom sporazumu	podržava	ne podržava	ne podržava	ne podržava
razoružanje	ne	ne	ne	ne

Literatura

- Armagh, J. *Ireland and the Irish*, Penguin, London, 1995.
- Bell, J.B., *The Secret Army: A History of the IRA 1916-1970.*, Anthony Blond, London, 1970.
- Bell, J.B. *IRA Tactics and Targets*, Poolbeg, Dublin, 1990.
- Bell, J.B. *The Irish Troubles: A Generation of Violence 1967-1992*, Gill and Macmillan, Dublin, 1993.
- Boulton, D. *The UVF 1966-1973: An anatomy of loyalist rebellion*, Torc Books, Dublin, 1973.
- Bruce, S. *The Red Hand: Protestant Paramilitaries in Northern Ireland*, Oxford University Press, Oxford, 1992.
- Cochrane, F. *Unionist Politics and the Politics of Unionism since the Anglo-Irish Agreement*, Cork University Press, Cork.
- Coogan, T.P. *The IRA*, HarperCollinsPublisher, London, 1995.
- Cusack, J.; McDonald, H. *UVF*, Poolbeg, Dublin, 2000.
- Davies, N. *Ten-Thirty-Three: The Inside Story of Britain's Secret Killing Machine in Northern Ireland*, Mainstream Publishing, Edinburgh and London, 1999.
- Dillon, M. *The Shankill Butchers: A Case Study of Mass Murder*, Hutchinson, London, 1989.
- Elliot, J.D., Gibson, L.K. ed. *Contemporary Terrorism: Selected Readings*, IACP, Gaithersburg, 1978.
- Fay, T.M.; Morrissey, M.; Smyth, M. *Mapping Troubles-Related Deaths in Northern Ireland*, INCORE, Derry/Londonderry, 1998.

- Fay, T.M.; Morrissey, M.; Smyth, M. *Northern Ireland's Troubles: The Human Costs*, Pluto Press, London 1999.
- Foster, F.R. *Modern Ireland 1600-1972*, Penguin, London, 1988.
- Holland, J.; McDonald, H. *INLA: Deadly Division*, Torc, Dublin, 1994.
- Hughes, M. *Ireland Divided: The Roots of Modern Irish Problem*, University of Wales Press, Cardiff, 1994.
- Jackson, A. *Ireland 1798-1998: Politics and War*, Blackwell Publishers, Oxford/Malden, 2000
- Janke, P., Richard, S. *Guerrilla and Terrorist Organizations: A World Directory and Bibliography*, Macmillan, New York, 1983.
- Kennedy-Pipe, C. *The Origins of the Present Troubles in Northern Ireland*, Longman, London, 1997.
- Long, E.D. *The Anatomy of Terrorism*, The Free Press, New York, 1990.
- Loughlin, J. *The Ulster Question since 1945*, Macmillan Press, London, 1998.
- Mullins, C.W. *A Sourcebook on Domestic and International Terrorism: An Analysis of Issues, Organizations, Tactics and Responses*, Charles Thomas Publisher, Springfield, 1997.
- O'Brien, B. *The Long War: The IRA and Sinn Fein from Armed Struggle to Peace Talks*, The O'Brien Press, Dublin, 1995.
- Schmid, A. *Political Terrorism: A Research Guide*, Transaction Books, New York, 1984.
- Sutton, M. *Bear in minds these dead...An Index of Deaths from the Conflict in Ireland 1969-1993*, Beyond the Pale Publications, Belfast, updated October 2002.
- Taylor, P. *Provos: The IRA and Sinn Fein*, Bloomsbury, London, 1997.
- Taylor, P. *Loyalist*, Bloomsbury, London, 2000.
- White, J. *Interpreting Northern Ireland*, Clarendon Press, Oxford, 1991.
- Boyne, S. "INLA: The Deadly Hand of Irish Republicanism", *Jane's Intelligence Review*, February 1997.
- Boyne, S. "The Real IRA: after Omagh, what now?", *Jane's Intelligence Review*, October 1998.
- Cusack, J. "Disidents republicans pool resources", *The Irish Times*, July 28, 2000.
- "Irish Republican Army", *Microsoft Encarta Encyclopedia 2000* (1993-1999), Microsoft Corporation.
- "Irish Republican Army, 1994-1999" *Encyclopedia Britannica*, Microsoft Corporation
- "Loyalist and Republican Paramilitary Groups", <http://cain.ulst.ac.uk/issues/violence/paramilitary.htm>.
- Fox, G. "Disidenti Irske republikanske armije udvostručili broj članova", *Jutarnji list*, 30. rujan 2000.
- RUC Statistical Information*, RUC Press Office, Belfast, 2000.
- "Udvostručen broj članova Prave IRA-e", *Večernji list*, 2. svibanj 2001.

WAR OR PEACE? – Military Organizations In Northern Ireland and Their Categorization

Mirko Bilandžić

Summary

The conflict in Northern Ireland, whose modern phase began in 1969, is highly complex and it is impossible to unequivocally define it. On the one hand, it is an internal conflict with the elements of an ethnic, religious and civil strife, and on the other, this is a conflict with a critical international dimension. There have been various definitions of the conflict in Northern Ireland, but one thing is certain: this is undoubtedly one of the most prolonged and bloodiest conflicts in modern Europe. In the focus of contemporary Northern Ireland's conflict there is terrorism. This paper gives outline of the military organizations in Northern Ireland. Analysis reveals that military organizations in Northern Ireland are in fact terrorist organizations. Some of them have been existed for almost a century.

Keywords: United Kingdom, Northern Ireland, conflict, terrorism, terrorist organization, protestants, catholics